

IZVJEŠĆA – REPORTS

LJUBLJANA – MEĐUNARODNI MUZIKOLOŠKI SIMPOZIJ SYNTAGMA *MUSICUM 1619 – 2019*, 8. – 9. 4. 2019.

Međunarodni muzikološki simpozij *Syntagma Musicum 1619 – 2019* obilježio je četrismo godina od prvog objavljivanja istoimenog traktata Michaela Praetoriusa. Održao se 8. i 9. travnja 2019. u Ljubljani, čija nacionalna knjižnica čuva Praetoriusov rukopis osmeroglasnog *Magnificata*. U sklopu dvodnevnog događaja bio je priređen i koncert *consorta violâ da gamba, Musica cubicularis*, kao svojevrsna spona između dviju tema simpozija. Naime, na programu koncerta našla su se djela Praetoriusa, ali i njegovih suvremenika, skladatelja koji su svoja djela posvetili članovima obitelji Khisl. Ovi su istaknuti pokrovitelji umjetnosti bili tema nekoliko izlaganja, a, budući da su boravili i u fužinskom renesansnom zdanju (današnji Muzej za arhitekturu i oblikovanje), ono je poslužilo kao mjesto održavanja drugog dana simpozija.

Simpozij je bio artikuliran u sesijama pod nazivima *Izvedba i kompozicija*, *Ugodba i tempo*, *Terminologija i tonalitet*, *Organologija i ikonografija*, *Praetoriusovo naslijeđe te Khisli s fužinskog grada kao pokrovitelji glazbe i Khisli i njihov dvor na Fužinama*. Teme se, međutim, mogu grupirati u područja istraživanja izvedbene prakse, recepcije glazbe ili diskursa o glazbi u dotičnom razdoblju, organologije i ikonografije te kulturalnoga značaja pokroviteljskih obitelji.

Jeffery Kite-Powell (Tallahassee, SAD) izložio je o Praetoriusovim stavovima prema različitim načinima izvođenja. Fleksibilnost ili pak rigoroznost iščitao je kao ogledalo ondašnje izvođačke prakse, ali i želje za utjecajem na onu buduću. **Domen Marinčić** (Ljubljana, Slovenija) razmotrio je Praetoriusove i napise njegovih suvremenika o slobodama promjene tempa. Riječ središnjeg izlaganja imao je **Peter Holman** (Leeds, UK), čije ikonografsko istraživanje jedne od naslovnih stranica Praetoriusova *Theatrum Instrumentorum* ima ishod na području izučavanja izvođačke prakse, točnije, po pitanju ravnjanja većim ansamblima u Njemačkoj i Italiji u 17. stoljeću.

O odnosima i međusobnim utjecajima ovih dviju zemalja u Praetoriusovo doba govorila je **Marina Toffetti** (Padova, Italija) uzimajući u obzir talijanizme u trećem dijelu *Syntagmae Musicum*, kao i značenja koja su oni poprimili u zemlji autora traktata. U istome je dijelu **Walter Kurt Kreyszig** (Saskatoon, Kanada) istražio opis tehnike *cori spezzati* te se osvrnuo na mjesto koje ona ima u opusu Praetoriusa, Heinricha Schütza i Heinricha Ignaza Franza Bibera. Zbog bolesti spriječeni **Klemen Grabnar** (Ljubljana, Slovenija) nije izložio svoj referat o kontekstu nastanka rukopisa koji sadržava i spomenuti *Magnificat*, ali će njegov rad biti dijelom zbornika radova sa simpozija i zacijelo uputiti na jedan mogući način prodora Praetoriusovih djela u južnije krajeve Europe. O Praetoriusovoj recepciji teorije modusa iz Zarlinovih *Instituzioni* govorio je **Nejc Sukljan** (Ljubljana, Slovenija). Analizirajući primarne izvore, **Andrew Woolley** (Lisabon, Portugal) približio je utjecajnu praksu transformacije francuske plesne glazbe na području Španjolske i Portugala u 17. stoljeću kao praksu koja je bila poznata i Praetoriusu. **Lucinde Braun** (Regensburg, Njemačka) objasnila je pak specifičnosti recepcije Praetoriusovih djela u teološkom diskursu u počecima moderne Njemačke. Pritom se, u iščitavanju napisa luteranskih teologa, ponajprije propovijedi objavljenih povodom kolaudacija orgulja, *Syntagma musicum* pokazala kao važan organološki izvor.

Praetorius je u svom traktatu nastojao obuhvatiti sve sfere glazbe te je drugu cjelinu posvetio nauku o instrumentima, a kao kruna nameće se dodatak s ilustracijama glazbala iz tekstualnog dijela, *Theatrum instrumentorum*. **Dalibor Miklavčić** (Ljubljana, Slovenija) predstavio je Praetoriusov detaljan sistem ugodbe glazbala istaknuvši kako traktat nije »udžbenik« za gradnju orgulja i drugih glazbala, već služi za ugodbu postojećih, s obzirom na to da graditelji nisu bili unutar kruga čitatelja traktata. **Matthew Zeller** (Durham, SAD) govorio je o rekonstrukciji starih glazbala koja su našla mjesto u traktatu, no nisu preživjela do danas, usredotočivši se na porodicu violina. Istaknuo je preciznost Praetoriusovih tehničkih ilustrativnih prikaza, napose zbog mjerila priloženog uz svaku grupu glazbala, što upućuje na promjene u veličini pri njihovu razvoju. Sličnu problematiku postavio je i **Wouter Verschuren** (London, UK, Den Haag, Nizozemska). Njegova su tema bili *Doppel fagot* i *Fagotcontra*, svojevrсни divovi iz obitelji fagota, a svoje izlaganje obogatio je primjenom praktičnih znanja i vještina kao glazbenik fagotist. Zanimljivo je bilo i izlaganje **Samanthe Owens** (Wellington, Novi Zeland) koja je proučavala ilustracije glazbala, odnosno muziciranja u *Stammbücher (album amicorum)*, »knjižicama-spomenarima« Praetoriusovih suvremenika Paula Jenischa i Johanna Michaela Weckberlina uspoređujući ih s raznim likovnim predlošcima te prikazima glazbala u Praetoriusovu traktatu, a naglasila je i kako kod izučavanja glazbene ikonografije treba biti vrlo oprezan.

Dvije su sesije bile posvećene plemenitaškoj obitelji Khisl. Najprije je **Metoda Kokole** (Ljubljana, Slovenija) predstavila obitelj Khisl kao predane pokrovitelje i ljubitelje glazbe i umjetnosti općenito. U ostavštini obitelji nalaze se i razni prijepi-

si tabulatura, notnih izdanja madrigala i *canzonetta* koje su posvećene Khislima. Kao skladatelji povezani s Khislima ističu se Giacomo Gorzanis, Claudio Merulo, Filip de Duc, Angelo Barbato, što upućuje na povezanost s talijanskim krugom, konkretnije padovanskim. Upravo je o toj vezi s Padovom govorila **Chiara Comparin** (Vicenza, Italija) u sljedećem izlaganju. **Dinko Fabris** (Matera, Italija) izložio je o Giacomu Gorzanisu, slijepom lutnjistu koji je bio u službi obitelji i čiji je opus za lutnju od izrazitog značaja.

O povijesti dvorca i obitelji Khisl govorili su **Veronika Pflaum** (Kranj, Slovenija), **Barbara Žabota** (Ljubljana, Slovenija) te **Peter Krečić** (Ljubljana, Slovenija), a istovremeno je muzejska djelatnica Katarina Metelko provela zainteresirane kroz predivni renesansni dvorac koji je recentno obnovljen, no ne u potpunosti. Simpozij nije brojao mnogo izlagača ni posjetitelja, no komornija je atmosfera potpomogla intimnome dojmu i ugođaju, prilikama za stjecanje novih poznanstava te razgovore i rasprave izvan službenog dijela. Slovenci su se pokazali kao vrlo ljubazni i obzirni domaćini te spretni organizatori, a Michaelu Praetoriusu za dvije je godine četiristota obljetnica smrti, što može biti povod za ponovno okupljanje interesenata za ranu glazbu.

Dora LOVREČIĆ
Andrea GRDENIĆ
studentice 5. g. muzikologije
Zagreb

ZADAR – THE FIRST BALTIC-ADRIATIC SUMMER SCHOOL ON DIGITAL HUMANITIES, BAL-ADRIA 2019, 16. – 22. 6. 2019.

U Zadru je u združenoj organizaciji Information Institute (iInstitute) švedskog Sveučilišta Linnaeus i Odsjeka za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru od 16. do 22. lipnja 2019. organizirana prva ljetna škola digitalne humanistike skraćenog naziva BAL-ADRIA 2019. Škola je u svom prvom izdanju ponudila dvije široke teme: 1) istraživačke metode digitalne humanistike te 2) osnove programiranja za digitalnu humanistiku. Prvom su temom obuhvaćeni teorijski okviri i uvodi u razne elemente digitalne humanistike – metode digitalne humanistike, vizualizacija, automatska klasifikacija i *social tagging*, LOD (linked open data) i interoperabilnost, semantičko označivanje, analiza podataka. U sklopu druge teme polaznici su – s početnom pozicijom iz područja lingvistike, arhitekture, bibliotekarstva, informacijskih znanosti, povijesti, povijesti umjetnosti, muzikologije – svladavali osnove programiranja za digitalnu humanistiku (u okviru programskog jezika Python) te osmišljavali, diskutirali i predstavljali projekte iz područja svog interesa s primjenom naučenih znanja. Teorijske su teme pokrile dvije vrsne

predavačice Anna Foka (Sveučilište u Uppsali) i Koraljka Golub (voditeljica instituta i suvoditeljica Digital Humanities Initiative na Linnaeus University). Obje su predavačice ponudile i primjere dobre prakse realiziranih projekata na kojima su polaznici mogli procijeniti prednosti i nedostatke različitih pristupa. Ponuđeno je također mnoštvo korisnih alata inspirativnih za daljnju uporabu. U opuštеноj atmosferi polaznici su se aktivno poticali na propitivanje trenutačnog ili budućeg korištenja digitalne humanistike u odnosu na područja kojima se bave; na ispitivanje važnosti i načina suradnje; na opetovano vraćanje na odnos metoda i istraživačkih pitanja.

Praktična su predavanja vodili Marcelo Milrad i Dan Kohen sa Sveučilišta Linnaeus. Prednost su dali savladavanju onih funkcija koje olakšavaju baratanje tekstem. Na kraju praktičnih predavanja polaznici su u grupama osmišljavali mini projekte primjenjujući stečena znanja u kombinaciji s vlastitim interesima. U takvom je idejnom projektu, »glazbena« grupa koju su činili Benedikt Perak, Lucija Konfic i Sara Ries osmislila moguću nadogradnju već postojećeg projekta *Zaspal Pave*¹ tekstualnom i glazbenom analizom koja bi se mogla koristiti kao pomoćno sredstvo kod usporedbe napjeva.

Dotatna su vrijednost ljetnih škola kao što je bila BAL-ADRIA 2019 neformalna druženja u sklopu kojih se nerijetko, u kvalitetnim raspravama i razmjenama iskustava i mišljenja, naprave početni koraci budućih suradnji i projekata.

Lucija KONFIC
Zagreb
Sara RIES
Zagreb

**HALLE (SAALE) – ZWISCHEN ALCINA UND THEODORA.
FRAUENGESTALTEN IN DEN WERKEN HÄNDELS UND SEINER
ZEITGENOSSEN. INTERNATIONALE WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZ
ANLÄSSLICH DER HÄNDEL-FESTSPIELE IN HALLE (SAALE).
MARTIN-LUTHER-UNIVERSITÄT HALLE-WITTENBERG; STIFTUNG
HÄNDEL-HAUS HALLE; GEORG-FRIEDRICH-HÄNDEL-GESELLECHAFT.
1., 3. – 5. 7. 2019.**

Redoviti muzikološki simpozij u okviru Händelova festivala u skladateljevu rodnome gradu Halleu 2019. se godine odvijao pod naslovom *Između Alcine i Theodora. Ženski identiteti u djelima Händela i njegovih suvremenika*, kao i obično u organizaciji Sveučilišta Martin Luther u Halleu i Wittenbergu, međunarodnoga Društva G. F.

¹ Više na <<http://zaspal-pave.ustanova-imronjgov.hr/>>.

Händela i Zaklade Händelove kuće. Simpozij je uvijek tematski povezan s festivalom te je naglasak na ovome rodnome aspektu prožeo i festivalski program, što s obzirom na specifične rodne uloge u vokalnoj glazbi 18. st. – posve različite od onih koje su se oblikovale kasnije te obilježile primjerice tradiciju opere 19. st. – i ne iznenađuje. Međutim, unatoč samome naslovu (njemački *Gestalten* zbog šireg značenjskog spektra bolje je prevesti s 'identiteti' nego primjerice 'obličja'), simpozij je pitanja roda i glazbe razmatrao mnogo sveobuhvatnije nego što bi tematske smjernice koje prve padaju na pamet na spomen naslova simpozija sugerirale.

Dakako, većina referata ipak je istraživala ženske likove u skladateljevima operama i oratorijima te određene konkretne ženske povijesne osobe, primjerice pjevačice u skladateljevu djelokrugu. Simpozij se svake godine ističe i svečanim predavanjem (*Festvortrag*) otvorenom za publiku, a predavačica u 2019. g. **Silke Leopold** ujedno je i dobitnica nagrade grada Hallea (*Händel-Preis*, koji dodjeljuje Zaklada Händelove kuće) za poseban doprinos promoviranju skladateljeva djela. U posljednje vrijeme dobitnici su najčešće pjevači, pa je hvalevrijedno što je prepoznat trud ove emeritirane profesorice muzikologije sa Sveučilišta u Heidelbergu da svojim publikacijama široj javnosti predstavi specifičnosti Händelove glazbe. Pod naslovom *Od A(talije) do Z(enobije): Händelova galerija snažnih žena* Leopold je dala pronikljivi pregled snažnih ženskih identiteta u skladateljevu stvaralaštvu, pri čemu joj je kao ishodište poslužila *La Galerie des Femmes Fortes* (1647.) Pierrea Le Moynea.

Manji blok referata posvetio se izučavanju specifičnosti ženskih likova u skladateljevima engleskim oratorijima. Posebno su zanimljivi bili prilozi dviju teologinja. I dok je **Elisabeth Birnbaum** (Beč) ponudila osvrt na biblijske heroine u Händelovu stvaralaštvu te ponudila njihov kratak teološki profil, **Irmtraud Fischer** (Graz) dala je fascinantan prilog istraživanju recepcije ženskih likova iz Biblije. Otkrivši specifično filološke disciplinarne probleme teologije u analizi prijevoda i inačica kanonskih tekstova, Fischer je na uvjerljiv način pokazala da je dojam o submisivnosti biblijskih žena također dio recepcijskoga procesa koji se intenzivirao u 19. st. Anglistica **Sabine Volk-Birke** (Halle) pozabavila se ženskim rodnom ulogama u oratorijskim libretima iz drugačije perspektive nudeći na primjeru djela kao što su *Esther*, *Deborah*, *Susanna* i *Jephtha* opći pregled mogućnosti koje su književna sredstva i društveni kontekst onoga vremena nudili za profiliranje snažnih ženskih identiteta i prostora djelovanja. I za njezin, kao i za referat **Matthewa Gardnera** (Tübingen), ključnim se pokazao pojam »ženske vrline«. Ovaj engleski muzikolog koji znanstvenu karijeru ostvaruje u Njemačkoj svoju je pažnju usmjerio na rane engleske oratorije nastale 1732. – 1735. te, pribjegavši sličnoj strategiji kao i Leopold, ukazao na njihove književne korijene u knjizi *Female Excellency: or, the Ladies Glory* (1688.) Nathaniela Croucha. Adaptacije biblijskih predložaka po književnim modelima onoga vremena uvijek se mogu dovesti u vezu s alegorijskim tumačenjima uvjetovanim političkim kontekstom. **Suzanne Aspden** (Oxford) u svome je izlaganju također zanimala alegorija, ali ne u poveznici s idejom o že-

nama kao »snažnim« individuama, već se ova istraživačica usredotočila na ženske likove alegorijskoga i simboličkoga karaktera, pri čemu je interes proširila na Händelove engleske suvremenike i neposredne sljedbenike te opisala određene promjene u recepciji ženstvenosti.

Troje doajena historijskih istraživanja opere 17. i 18. st. išlo je strukturalističkim putevima. Oslanjajući se na istraživanja Leopold, **Reinhard Strohm** (Oxford) predstavio je začetke projekta posvećenog venecijanskoj operi u razdoblju 1700. – 1750. referatom o tipologiji »ženskih« arija. Na primjeru tzv. arije *parlando* u kojoj se junakinja obraća dvojim sugovornicima ili donosi dva suprotstavljena afekta Strohm je usporedio načine glazbene realizacije ovog tipa libretističkog izraza specifičnog za ženske likove kod Händela i njegovih talijanskih suvremenika. **Ellen T. Harris** (Massachusetts) izdvojila je motiv (samo)žrtvovanja ženskih junakinja u određene dramaturške kategorije te načinila ekstenzivne usporedbe srodnih slučajeva u skladateljevima operama i oratorijima. S obzirom na svoju specijalizaciju za talijansku operu ranog i srednjeg baroka, **Wendy Heller** (Princeton) pozabavila se pak Händelovim operama čija su libreta adaptacije predložaka iz 17. st. stavljajući naglasak na glazbeni izraz disimulacije, tj. fingiranja određenih osjećaja kod ženskih opernih likova. Specifična je pak disciplinarna metodologija bila vidljiva u prilogu teatrologinje Anke Charton (Beč), koja je napisala knjigu o travestiji u ranoj operi. U svome referatu *Od Amastre do Armide: Tropi ženskoga djelovanja kod Händela i šire* bavila se prototipovima ženskih likova, načinima kako se nose s iznevjerenom ljubavi te kako djeluju u svrhu postizanja svoga cilja.

Dva su se referata usredotočila na rodne aspekte pastoralnih žanrova. Romanist **Florian Mehlretter** (München) na primjeru Händelove opere *Il pastor fido* razmotrio je promjene koje je recepcija Guarinijeve tragikomedije *Vjerni pastir* doživjela od svojih početaka s kraja 16. st. sve do književnih reformi s početka 18. st. Posebnu pozornost pridao je ženskim likovima Eurille i Corisce koje su bitne transformacije doživjele i u različitim Händelovim inačicama opere. **Ivan Ćurković** (Zagreb) istražio je pastoralne korijene skladateljeve kasne opere *Atalanta*, razmotrivši problematiku ambivalentnog odnosa naslovne junakinje i njezina nesuđenog odabranika Meleagra u mitologiji, književnosti i likovnim umjetnostima te primijenivši dotična saznanja na analizu dueta *Amarilli? Oh Dei!* u kojem zamalo dolazi do razotkrivanja pastoralnih krinki kojoj ovi likovi pribjegavaju kroz operu. **Ruth Smith** (Cambridge), stručnjakinja za Händelove oratorije, pomalo je iznenadila prisutne predstavivši se ovaj put studijom slučaja lika Dorinde iz Händelove opere *Orlando*. Strohm je u svom članku o komičnome u ovoj skladateljevoj operi pokazao da je nastup pjevačice koja je prije dolaska u London bila specijalizirana za izvedbu *intermezza* na praizvedbi pridonijelo intenziviranju komičnih elemenata, no Smith je također uvjerljivo branila navlastitost skladateljsko-libretističke koncepcije Dorinde. Povala se rasprava o (nepoznatome) libretistu ove opere, s time da je dio prisutnih odlučno tvrdio da nije moguće da je ova uloga pastirice

izvorno bila namijenjena primadoni Royal Academy of Music Francesci Cuzzoni, no osobno bih se ipak priklonio suprotnome »taboru«.

Opernu studiju slučaja neočekivano je u svom referatu predstavio i **Graydon Beeks** (Claremont), specijalist za Händelove *antheme*. Na primjeru lika Daline iz Händelove opere *Orlando* pokazao je kako je promjena u podjeli uloga angažmanom mlade engleske sopranistice Cecilije Young dalekosežno utjecala ne samo na dramaturgiju opere i odnose među likovima, već i na samo Händelovo skladanje, kako su na njegovu inicijativu u libreto umetnuti određeni brojevi. Međutim, u fokusu Beeksova interesa nije bila povijesna osoba Cecilije Young, već reperkusije koje je izvedbena praksa ostavila na djelo. Na donekle sličan način **Ina Knoth** (Hambrug) pristupila je liku Clelije iz *pasticcia* Muzio *Scevola* čije su činove – redom – napisali F. Amadei, G. Bononcini te sam Händel. Premda je važno da je uloga pisana ciljano za pjevačicu Margheritu Durastanti, Knoth je zanimalo na koje je načine svaki skladatelj za sebe glazbeno utjelovio prototip ratnice za koje se činilo da bi se Durastanti mogla pjevački i glumački specijalizirati, ali se to ipak nije dogodilo. U *pasticciu* koji je Händel sastavio na temelju opere Leonarda Vincija *Semiramide riconosciuta* naslovni lik kraljice pod muškom krinkom također tumači Margherita Durastanti, no **Johna H. Robertsa** (Berkeley) prvenstveno su zanimali recitativi koje je Händel nanovo komponirao za *pasticcio* te načini ocrtavanja pojedinih likova u njima, u usporedbi s drugim skladateljima koji su uglazbljivali ovaj popularni Metastasijev libreto u Händelovo vrijeme.

Temom izvođačica Händelove glazbe primarno su se, dakle, bavila tek dva referata. **Donald Burrows** (Milton Keynes) rekonstruirao je imena vokalnih solista u izvedbama skladateljeva posljednjeg oratorija *The Triumph of Time and Truth*. Pri uređivanju serije izdanja primarnih izvora vezanih za Händelov život i djelovanje (tzv. *Handel Documents*) Burrows se koristio detektivskim metodama pažljivog izučavanja natpisa na rukopisima i drugih, primarnih izvora iz toga vremena i utoliko njegov prilog nema u sebi nikakav specifično rodni pristup. To se, međutim, ne može prigovoriti **Berti Joncus** (London) koja je predstavila strategije ženstvenosti Giulije Frasi, jedne od malobrojnih talijanskih pjevača u Londonu koji su nastupali na engleskom jeziku u Händelovim oratorijima. Sudjelujući u izvedbama na masovnim javnim koncertima u amfiteatru Ranelagh Gardens, tadašnjeg londonskoga parka, Frasi se prilagođavala percepciji javnosti o poželjnoj engleskoj ženstvenosti, čime je suzbijala loš publicitet koji je nastao viješću da je prije nekoliko godina rodila izvanbračno dijete.

U konačnici valja spomenuti i hvalevrijedan poticaj mlađoj generaciji znanstvenika koji Društvo G. F. Händela u vidu novčane nagrade dodjeljuje doktorskim disertacijama ili magistarskim radovima obranjenima u posljednje dvije-tri godine. Ovogodišnja je dobitnica u konkurenciji još triju radova – među kojima je bila i doktorska disertacija potpisnika ovih redaka – Britanka **Natassa Varka** sa Sveučilišta u Cambridgeu za svoje ekstenzivno istraživanje zbirke rukopisa sa-

kralnih oratorija u vlasništvu Charlesa Jennensa, široj javnosti poznatom kao libretistu *Mesije*. Osim što je neovisno o nagradi održala referat o liku Nitocris kao libretističkom konstrukt u oratoriju *Belshazzar*, Varka je u posebnome izlaganju predstavila i svoju nagrađeni doktorski rad. U njemu je zavidnom filološkom minucioznošću usporedila sve specifičnosti izvora u Jennensovu posjedu, uključujući i fascinantne i ponešto kontroverzne korekcije ne samo teksta, već i glazbe kojima je ovaj pomalo čangrizavi anglikanski svećenik iskazivao svoj ambivalentan odnos prema skladateljevu umjetničkom radu. Ako prigodno većem – nego što je to inače nažalost uobičajeno – udjelu znanstvenica među izlagačima pridodamo i vrlo atraktivne koncerte na kojima su se predstavile vrhunске pjevačice specijalizirane za povijesno obaviještenu glazbu Händelova vremena kao što su Vivica Genaux, Anna Prohaska i Hana Blažiková, ostat će jasno da je simpozij na znalački način pridonio afirmaciji ženske znanstveničke i umjetničke kreativnosti povezujući Händelovo i današnje doba.

Ivan ČURKOVIĆ
Zagreb
icurkovic@muza.hr

REICHENAU AN DER RAX, AUSTRIJA – 7. KONFERENCIJA ISASCIENCE: JUST P(L)AY! MUSIC AS LABOUR, 7. – 11. KOLOVOZA 2019.

Konferencija *IsaScience* međunarodnog je i interdisciplinarnog karaktera, već sedmu godinu zaredom realizirana u organizaciji bečkog Sveučilišta za glazbu i izvedbene umjetnosti. Na inicijativu istaknutih etnomuzikologinja Ursule Hemetek i Cornelia Szabó-Knotik nastala je 2013. godine kao istraživački usmjeren ekvivalent *isa-e* (*International Summer Academy*), poznate i u glazbenim krugovima etablirane umjetničke ljetne akademije toga sveučilišta s gotovo tridesetogodišnjom tradicijom. Sedmo izdanje *isaSciencea* u južnoaustrijskom gradu Reichenau an der Rax predvodio je istraživački tim koji čine Dagmar Abfalter, Marko Kölbl, Rosa Reitsamer i Fritz Trümpi. U maniri interdisciplinarnog istraživačkog foruma i s nosećom idejom istraživanja društvene relevantnosti glazbe i umjetnosti općenito, tematski su fokus sedme konferencije usmjerili na glazbeni rad, odnosno pojedine njegove aspekte poput tržišta glazbenog rada, odnosa moći i političkog aktivizma te afektivnog glazbenog rada. Na taj su način ponudili okvir za interdisciplinarnu razmjenu na području jedne od u posljednje vrijeme sve prisutnijih istraživačkih tema koja je donekle zakašnjelo doprla u znanstveni diskurs.

U razumijevanju glazbenika kao radnika, za razliku od uobičajenijih i većinom medijskih projekcija glazbenika kao umjetnika, kreatora i zvijezde, svojim je radovima unazad nekoliko godina prednjačio Martin Cloonan, već tada upozorivši

kako ono za moguću posljedicu ima redefiniranje pojma glazbenika. Stvorivši brzorastuću mrežu istraživača usmjerenih toj temi (*The Working in Music Network*), ove godine u finskom Turku uz pridružene istraživačke snage priređuje treću po redu međunarodnu bienalnu konferenciju posvećenu isključivo temi glazbenog rada, nakon prve dvije u Glasgowu (2016.) i Lausanneu (2018.). Što to znači biti glazbenikom u 21. stoljeću pitanje je koje se u tom kontekstu neizbježno nameće, a širok dijapazon odgovora i tema pokrivenih u pozvanim izlaganjima, prezentacijama i okruglim stolovima konferencije *isaScience* pokazuje višeslojnost ove teme. Više od 30 istraživača iz 13 zemalja zagreblo je u neke od njih uvidima iz različitih disciplinarnih vizura – prije svega sociologije, etnomuzikologije i kulturalnih studija – potvrdivši tako interdisciplinarnost još jednom kao jednu od definirajućih karakteristika ove konferencije. Tijekom četiriju konferencijskih dana sudionike su u pojedine aspekte krovne teme uvela četiri predavanja: prvi dan Sally-Anne Gross koja je iz podvojene perspektive britanske sveučilišne profesorice i sudionice glazbene industrije govorila o utjecaju digitalne ekonomije na glazbenu proizvodnju kroz prizmu žena glazbenica, zatim drugi dan William Cheng koji je govorio o afektivnim identifikacijama u procesu konzumacije glazbe u jeku globalno popularnog pokreta *#MeToo* protiv seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja, zapitavši se pritom kako se mijenja naš odnos prema glazbi onih optuženih za seksualnu ili kakvu drugu zloupotrebu moći. Rumya S. Putch treći se dan u svom predavanju bavila indijskom plesnom industrijom u SAD-u adresirajući strukturalno nasilje i suprotstavljajući se njegovoj uvriježenoj vezanosti uz »bjelačko« i »žensko«, dok je u zaključni dan uveo William Weber detektirajući glazbene dvorane u Londonu i *café-concerts* u Parizu u 19. stoljeću kao svojevrsne zametke popularne glazbe. Svoj doprinos dale su i tri etnomuzikologinje iz Hrvatske s dviju zagrebačkih institucija: Muzičke akademije i Instituta za etnologiju i folkloristiku. Jelka Vukobratović predstavila je neke od rezultata svojeg doktorskog istraživanja vezano uz ulogu lokalnih glazbenika kao radnika u društvenom životu Križevaca, dok su u fokusu Mojce Piškor rapidne i radikalne promjene koje je pojava zvučnog filma uzrokovala u zagrebačkim kinematografima krajem 1920-ih, a koja je za mnoge glazbenike značila gubitak posla. Tanja Halužan govorila je pak o izazovima s kojima se glazbenici kao radnici susreću u kontekstu svadbi i svadbenih aktivnosti, trendovima u njihovu angažiranju i zapošljavanju te njihovu pozicioniranju na svakodnevno rastućem tržištu.

Nastavno na pojedinačna izlaganja, program konferencije dodatno je podcrtao neka od istraživačkih pitanja ponudivši i dva večernja okrugla stola na kojima se žustro raspravljalo o izazovima današnjeg visokog glazbenog obrazovanja te institucionalizaciji glazbenog rada. Doprinos zaokruženosti programa dao je i centar *exil.arte*, koji djeluje pri instituciji domaćinu, prikazivanjem u raskošnom vrtu dvorca Wartholz dokumentarnog filma *Prvo stoljeće Waltera Arlena* u čijem je fokusu životna priča i opus tog austrijskog skladatelja rođenog 1920. godine. Na-

posljedku, čini se znakovitim da je ova uže fokusirana tema donijela takvu raznolikost, što bi se u određenoj mjeri moglo pripisati njezinim već naznačenim interdisciplinarnim i međunarodnim obilježjima, no čime zasigurno svjedoči i o svojoj slojevitosti, razgranatosti i sveprisutnosti te potrebi za novim uvidima i plodnim razmjenama znanja, prije svega u daljnjim promišljanjima pitanja prekarnosti rada glazbenika te različitih oblika diskriminacije s kojima se (na glazbenom tržištu) susreću.

Tanja HALUŽAN
Zagreb

BUKUREŠT, RUMUNJSKA – INTERNATIONAL MUSICOLOGICAL CONFERENCE *MUSICAL AND CULTURAL OSMOSES IN THE BALKANS*, NATIONAL UNIVERSITY OF MUSIC, 2. – 6. 9. 2019.

U glavnome gradu Rumunjske Bukureštu održan je od 2. do 6. rujna 2019. u glavnoj organizaciji Nacionalnog sveučilišta za glazbu međunarodni muzikološki skup pod nazivom *Glazbene i kulturne osmoze na Balkanu*. Cijeli Skup bio je zapravo osmi sastanak Regionalne udruge za proučavanje glazbe Balkana (Regional Association for the Study of Music of the Balkans), koja djeluje u okvirima Međunarodnoga muzikološkog društva (IMS), suorganizatora Skupa. Službeni jezik Skupa bio je isključivo engleski. Nas nekolicinu sudionika iz Hrvatske dočekaao je još ljetno vruć zahuktali velegrad veći od susjednih srednjoeuropskih rivala Beča i Budimpešte, dinamičan, pokatkad i naporan u žestini svojega prometa i velikih prostranstava. Srećom, komforne, modernizirane i dobro ekipirane prostorije bukureštanskoga Nacionalnog sveučilišta za glazbu, odnosno jedna njegova zgrada koja je sudionicima Skupa stavljena cijela na raspolaganje, omogućivale su udoban i pružale potpuno prikladan radni ambijent. Šteta je samo što takve gotovo idealne uvjete u 39 predviđenih sesija (od čega u 10 tzv. okruglih stolova) s ukupno 126 nabrojenih sudionika za svoje izlaganje nije iskoristio popriličan broj prijavljenih znanstvenika, što je, međutim i nažalost, dobro poznata činjenica kada su u pitanju skupovi organizirani u istočnom dijelu Europe. (Sjećam se dobro slične situacije kada se 2014. godine na svečanom skupu prilikom obilježavanja 50. obljetnice Muzičke akademije u bugarskom Plovdivu nije pojavila – što s otkazom u zadnji čas, što bez ikakve obavijesti – gotovo polovica prijavljenih sudionika; u ovome slučaju u Bukureštu, primjerice u 36. sesiji *Glazba i politike* koju je vodio pisac ovih redaka, od predviđenih četvero sudionika dvoje se bez ikakve obavijesti jednostavno nije ni pojavilo ni ispričalo...)

Sam je rad Skupa bio organiziran tako da su se paralelno događala dva, a povremeno čak i tri niza sesija, pa je i najrevniji sudionik mogao u najboljem

slučaju odslušati otprilike tek polovicu ponuđenih priopćenja. Ukupno i općenito uzevši, prezentirani »menu« Skupa ponudio je upravo fascinantnu razvedenost i bogatstvo tema, obrađenih fenomena, iz pojedinačnih istraživanja proizašlih uvida, spoznaja i ideja koje daleko nadilaze balkansku problematiku naznačenu u naslovu Skupa. Taj i takav koloplet međusobno povezanih, ali i začuđujuće raznorodnih fenomena predstavlja zapravo javno manje vidljivo i slabije eksponirano područje europske glazbene baštine i kulture u cjelini, pa iz više razloga (etničko-kulturoloških, vjersko-doktrinarnih, političko-ideoloških) tvori i još će dugo u budućnosti tvoriti svojevrsnu znanstvenu zagonetku za sve one istraživače koji žele europski glazbeni univerzum promišljati jednoobrazno, pogotovo sa zapadnoeuropskih kulturoloških i inih premisa. Da stvar bude još složenija, upravo ovaj tip istraživanjâ i njihovih odgovarajućih predmeta i realiteta upućuje na prošle i sadašnje upravo osmoticke veze između europskih i bliskoistočno-srednjoazijskih duhovnih, kulturnih i napose glazbenih prostora.

Glavni panelisti (»keynote speakers«) bili su **Walter Zev Feldman** (New York University, Abu Dhabi) s temom *Researching Musical Relations between City, Town, and Village in the Southern, Central and Northern Balkans from the Eighteenth to the Twentieth Centuries* i **Valentina Sandu-Dediu** (National University of Musica Bucharest i New Europe College) s temom *Writing and Re-Writing Music Histories: Mentality Changes in Romanina Musicology*. Prema dispoziciji sadržaja priopćenja organizatori su artikulirali sedam skupina izlaganja. Prvi niz priopćenja zbivao se u Auditorium hallu i obuhvaćao je tri skupine: *Umjetnička glazba Balkana (Art Music in the Balkans)* s ukupno devet sesija različitih sadržajnih profila; *Glazba i politika (Music and Politics)* s ukupno šest sesija; *Metodologije i novi trendovi u muzikologiji i teoriji glazbe (Methodologies and the New Trends in Musicology and Music Theory)* s jednom sesijom. Drugi niz priopćenja događao se u Sala de vizionari i također je obuhvaćao tri skupine: *Istok susreće Zapad (East Meets West)* s dvije sesije; *Bizantski i postbizantski pjev (Byzantine and post-Byzantine Chant)* s ukupno 12 sesija; *Pravoslavna crkva na Balkanu i izvan njega (Orthodox Music in the Balkans and Beyond)* s jednom sesijom. Treći i najmanji niz priopćenja, koji se zbivao u Sala de audiții, sastojao se od ukupno pet sesija pod zajedničkim nazivom *Etnomuzikologija (Ethnomusicology)*. Dva posebna okrugla stola bila su naslovljena kao: *Različite tradicije istočno-kršćanskog pjeva (Different Traditions of Eastern Christian Chants I & II – IMS Study Group »Music of the Christian Orient«)*. Svoja izlaganja izložili su (ili su bili najavljeni da će izlagati) znanstvenici iz ove 24 zemlje (abecednim redom): Albanije, Armenije, Austrije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Cipra, Francuske, Grčke, Gruzije, Hong Konga (NR Kina), Hrvatske, Italije, Japana, Kanade, Libanon, Njemačke, Portugala, Rumunjske, SAD-a, Sjeverne Makedonije, Srbije, Švicarske, Turske i Ukrajine. Držim da je uputno spomenuti da su partneri Skupa bili rumunjsko Ministarstvo za istraživanjâ i inovacije (sic!), Rumunjska patrijaršija, Društvo skladatelja i muzikologa u Rumunjskoj te Nacionalni muzej *George Enes-*

cu, a da je šest nacionalnih institucija navedeno kao medijski partneri na područjima tiska, radija i televizije, što je za hrvatske prilike u praksi nedostižno.

Hrvatski znanstvenici istupili su kako slijedi: u 19. sesiji *Umjetnička glazba Balkana (Music Historiography III)* **Vjera Katalinić** podnijela je svoje priopćenje naslovljeno *A Composer as a Diplomat: Luka Sorgo (1734–1789) in Vienna (1781) and Rijeka (1782)*, a u 22. sesiji *Glazbe i politike (Negotiating Music and Discourses under Political Regimes II)* istupili su **Petra Babić** s priopćenjem *Status of Croatian Patriotic Operas in Socialist Yugoslavia 1945–1991* i **Stanislav Tuksar** s referatom *Political Background in Music Articles on South-Slavic Lands in the »Kronprinzenwerk« – »Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild« (1888–1902)*. Njihovi su istupi bili vrlo dobro prihvaćeni pa je dvoje među njima bilo pozvano da sudjeluje i na idućemu međunarodnome muzikološkom skupu u Bukureštu na temu *Elite i njihove glazbe: glazba i muziciranje u salonima jugoistočne Europe u 19. stoljeću*.

Čitav Skup bio je garniran s nekoliko popratnih manifestacija. Za sudionike Skupa priređena su dva koncerta, oba u dvorani Nacionalnog sveučilišta za glazbu. Prvi je pod nazivom *Taraful Bucureștilor* sadržavao niz rumunjskih izvornih tradicionalnih pjesama, a izvodili su ih maestralno poznati i popularni virtuozi rumunjske folklorne glazbe na raznim instrumentima poput harmonike, violine, gitare, bajsja i cimbala te više vokala. Drugi koncert priredio je Bizantski zbor *Psalmodia* Nacionalnog sveučilišta za glazbu koji je upečatljivo izveo solističke i zbarske skladbe iz repertoara tradicionalne i suvremene grčke i rumunjske pravoslavne crkveno-glazbene baštine.

Naposljetku nije moguće izbjeći sve pohvale za ekipu ljubaznih studenata i profesora bukureštanskoga Nacionalnog sveučilišta za glazbu na čelu s neumornim i sveprisutnim **Nicolaeom Gheorghiuom**, profesorom bizantske glazbene paleografije i teorijâ bizantskoga vokalnog izvodilaštva na tom Sveučilištu. Uz izvrsnu organizaciju samoga Skupa svi su bili na konstruktivnoj pomoći u drugim pothvatima kao što su pristupi nekim izvrsnim koncertima izvan Skupa, izletima, ali i delicijama probuđene rumunjske gastronomije na čelu s izvrsnim vinima na nekoliko sjajnih »wine receptions«.

Stanislav TUKSAR
Zagreb

ZAGREB – MEĐUNARODNI I INTERDISCIPLINARNI SIMPOZIJ GLAZBA, UMJETNOSTI I POLITIKA: REVOLUCIJE I RESTAURACIJE U EUROPI I HRVATSKOJ 1815. – 1860., 16. – 19. 10. 2019.

U povodu 200. obljetnice rođenja skladatelja Vatroslava Lisinskoga te 160. obljetnice smrti hrvatskog bana Josipa Jelačića u Knjižnici Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu održan je veliki 14. Međunarodni i interdisciplinarni simpozij *Glazba, umjetnosti i politika: revolucije i restauracije u Europi i Hrvatskoj 1815. – 1860.* u organizaciji Hrvatskog muzikološkog društva, Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU te Hrvatskog instituta za povijest.

Cilj Simpozija bio je donošenje novih saznanja o umjetničkom stvaralaštvu u Europi na području glazbe, likovnih umjetnosti i književnosti u društvenom i kulturnom kontekstu u doba revolucionarnih previranja nakon Bečkog kongresa 1815. i pada neoapsolutizma u Habsburškoj Monarhiji 1859. godine. Simpozij, u cijelosti održan u prostorijama Knjižnice HAZU, trajao je od 16. do 19. listopada 2019. godine, a 59 prijavljenih izlagača bilo je raspoređeno u četrnaest sesija po sljedećim tematskim cjelinama: Glazba, Vatroslav Lisinski, Josip Jelačić te Književnost i kultura.

Prvenstveno valja istaknuti izvrsna plenarna izlaganja: ono **Vjere Katalinić** (Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU) koja je govorila na koji su sve način i u kojim su uvjetima Lisinski i njegovi suvremenici bili umreženi s tadašnjim institucijama; zatim izlaganje **Philipa Bohlmana** (Sveučilište u Chicagu) koje se bavilo likom i djelom Johanna Gottfrieda Herdera, s posebnom orijentacijom na ep i njegovu ulogu u Herderovu opusu, dok je posljednje plenarno izlaganje bilo iz domene povijesnih znanosti, a održao ga je **Ludwig Steindorff** (Sveučilište u Kielu), naslovivši ga *Carstvo i nacija – Hrvatska u kontekstu dviju konkurentskih ideja u Europi*.

Prva sesija bila je posvećena povijesti glazbe, odnosno liku i djelu Lisinskog – autori skupine referata koji su se bavili skladateljem te njegovim opusom i vremenom bili su uglavnom iz Hrvatske, pa je tako **Sanja Majer-Bobetko** govorila o postojećoj glazbenoj historiografiji vezanoj uz Lisinskog, **Mladen Tarbuk** doveo je u pitanje autorstvo opere *Ljubav i zloba*, **Sara Ries** predstavila je istraživanja F. Ks. Kuhača vezana uz Lisinskog i njegov opus, a **Domagoj Marić** govorio je o narativu o Lisinskom prilikom 100. godišnjice skladateljeva rođenja. Nadalje, **Stanislav Tuksar** istražio je na koji su način umjetnost i burna politička previranja utjecali na Lisinskog kao mladog umjetnika, a **Nada Bezić** imala je prezentaciju likovnih prikaza Lisinskog, od kojih su neki bili nadasve zanimljivi. Skladateljem u urbanoj toponimiji hrvatskih gradova bavila se **Ana Popović**, dok se **Antonija Bogner Šaban** pozabavila kulturološkim i kazališnim aspektima u filmu *Lisinski* Oktavijana Miletića iz 1944. godine. Tri inozemne autorice donijele su veoma interesantna izlaganja: **Marijana Kokanović Marković** (Novi Sad) izlagala je o Lisinskom u Novom Sadu 1847. godine, **Fatima Hadžić** (Sarajevo) istražila je na koji je način

politička situacija, odnosno ilirski pokret utjecao na glazbu Bosne i Hercegovine, a **Kristina Palokaj** (Priština) prezentirala je na koji se sve način Lisinski pojavljuje u albanskoj literaturi, kao i na glazbenoj sceni Kosova.

Prvi dan Simpozija završio je sa sesijom posvećenom književnosti i kulturi, odnosno s referatima vezanim uz zagrebački kulturni život 19. stoljeća: **Snješka Knežević** osvrnula se na mjesta na kojima su se okupljali ilirci; **Arijana Kolak Bošnjak** predstavila je kulturne institucije kao platforme političkog djelovanja, prvenstveno kazina i čitaonice u Banskoj Hrvatskoj tijekom 1840-ih godina. Nadalje, **Željko Holjevac** istraživao je prvi hrvatski književni časopis, *Danicu ilirsku* u rasponu godina od 1835. do 1849., a posljednje izlaganje, ono **Viki Jakaše Borić** govorilo je o izgradnji zagrebačkog klasicističkog kazališta 1834. godine.

Prva sesija drugog dana Simpozija bila je svojevrsni nastavak posljednje sesije prethodnog dana, s naglaskom na teme iz književnosti. Stoga je **Koraljka Kos** govorila o povezanosti hrvatske glazbe i književnosti u razdoblju 1815. – 1860., **Viktoria Franić Tomić** prikazala je na koji su način Petar Kanavelić (1637. – 1719.) i Antun Gleđević (1656. – 1728.) utjecali na dramski opus Dimitrija Demetra. **Lana Paćuka** (Sarajevo) istražila je odjeke ilirskog pokreta u BiH te se osvrnula na djelatnost pjevačkih i kulturno-prosvjetnih društava. Zadnje izlaganje u toj sesiji pripalo je **Ivani Mance** koja je predstavila slikarice u *Slovníku* Ivana Kukuljevića Sakcinskog.

Sljedeće tri sesije ponovno su bile posvećene glazbenim istraživanjima te su slijedili referati inozemnih autora koji su govorili o veoma raznolikim temama i glazbenim žanrovima. Tako je referat **William A. Everetta** i **Lynde Payne** (Kansas City) govorio o revolucioniranju glazbenih normi u Donizettijevu i Romanijevu *Ljubavnom napitku*, dok je **Ryszard Daniel Golianek** (Poznań) istražio utjecaje Novembarskog ustanka (1830. – 1831.) u poljskom i inozemnom glazbenom stvaralaštvu. U sljedećem je bloku **Tiago de Oliveira Pinto** (Weimar) govorio o usponu nacionalnih glazbenih stilova u Južnoj Americi iz europskog romantizma, **Katalin Kim** (Budimpešta) bavila se regionalnom mrežom glazbeno-kazališnih trupa 1837. – 1861., a **Wantana Tancharoenpol** (Berlin – Bangkok) istražio je Meyerbeerov utjecaj i estetiku instrumentacije u Velikoj Operi. U posljednjoj sesiji toga dana **Eva-Maria de Oliveira Pinto** (Berlin – Weimar) predstavila je orgulje kao operni orkestar i salonsko glazbalo u razdoblju ranog romantizma, dok je **Ewelina Czarnowska** (Varšava) govorila o poljskom skladatelju Ignacyju Marceliju Komorowskom. Tema **Lili Békéssy** (Budimpešta) bili su vojni sastavi kao simboli u Pešti – Budimu 1850-ih, a referat **Federica Gona** (Beč) govorio je o djelu *La Marinella* Giuseppea Sinica.

Iste je večeri u Preporodnoj dvorani održan koncert pod naslovom »Potpourri« s djelima Lisinskog i suvremenika za glas, klavir i gitaru na kojem su nastupili umjetnici Nataša Antoniazzo (*mezzosopran*), Mia Elezović (klavir), Darko Petrinjak (gitaru) te Martina Zadro (sopran).

Prve tri sesije trećeg dana Simpozija bile su posvećene Josipu Jelačiću. **Andelko Mijatović** govorio je o Jelačiću kao austrijskom časniku i hrvatskom banu, **Nikolina Mađar** obradila je notne zapise posvećene Jelačiću koji su sačuvani u Hrvatskom povijesnom muzeju, **Vlasta Švogler** govorila je o Jelačiću i Andriji Torkvatu Brliću, a **Katica Burić Čenan** smjestila je zadarskog skladatelja Giovannija Salghettija-Driolija u vrtlog kulturno-društvenih zbivanja sredinom 19. stoljeća. Nakon predaha **Marina Bregovac Pisk** bavila se Jelačićem kao naručiteljem umjetnina, a druga su se dva referata u sesiji odnosila na Jelačićev spomenik u Zagrebu. Dok je **Irena Kraševac** govorila o spomeniku kao takvom, **Nikola Seiwerth** obradio je nestanak i povratak spomenutog spomenika. Nadalje, **Kristina Milković** govorila je o Jelačiću u vojnoj kampanji 1848. godine, **Petra Babić** obradila je djelovanje Lavala i Alberta Nugenta u (anti)revolucionarnim zbivanjima 1848., **Mislav Barić** govorio je o narodnoj gardi i pokušaju organiziranja narodne hrvatske vojske, da bi **Branko Ostajmer** zaključio sesije o Jelačiću temom koja se bavila usporednim presjekom kroz neoapsolutizam u Hrvatskoj i Mađarskoj.

Posljednja sesija ponovno je bila posvećena glazbi: **Francisco J. Giménez-Rodríguez** (Granada) obradio je revolucije i restauracije u španjolskim salonima (1832. – 1855.), **Alexander Wilfing** (Beč) govorio je *O glazbeno lijepom* E. Hanslicka i njegovu društveno-političkom kontekstu, tema **Pála Horvátha** (Budimpešta) bila je glazbeno kazalište u Mađarskoj u 19. stoljeću, a sesiju je zaključila **Ivana Tomić Ferić** koja je istražila ishodišta glazbenog života Splita u pretpreporodno doba (1815. – 1860.).

Posljednji dan Simpozija također je bio rezerviran za teme iz glazbene umjetnosti: **Viktor Velek** (Ostrava – Prag) referirao je o glazbi i Janu Husu, **Maruša Zupancič** (Ljubljana) objasnila je na koji su način srednjoeuropske glazbene sredine utjecale na glazbeni život Ljubljane od 1816. do 1860-ih godina, **Tomáš Slavický** (Prag) istražio je putni izvještaj Josefa Sawerthala iz 1846. koji svjedoči o uvjetima i funkcijama vojnih sastava u Austriji i Mađarskoj, **Marija Benić Zovko** bavila se institucionalizacijom glazbenog obrazovanja u Zagrebu, a **Rudolf Gusztn** (Budimpešta) govorio je o zbornom pokretu u Mađarskoj u 19. stoljeću. Simpozij je zaključio **Harry White** (Dublin) s referatom naslova »*Oni nečujni*«: *englesko pjesništvo i (vrlo) kasna pojava britanskog glazbenog romantizma*.

Također, u sklopu otvorenja Simpozija otvorena je i izložba autorica Lucije Konfic i Sare Ries naziva *Sjećajući se Lisinskog*, kojom se željelo ukazati na važnost Vatroslava Lisinskog i njegova opusa u kontekstu hrvatskoga glazbenog romantizma i narodnog preporoda. Velik udio inozemnih autora te velik broj posjetitelja pokazao je koliko je važno i plodonosno interdisciplinarno sagledavanje umjetnosti u društvenom i kulturnom kontekstu. U tom smislu Simpozij je bio više nego uspješan.

Sara RIES
Zagreb

**GRAZ – KUNSTUNIVERSITÄT GRAZ, ZENTRUM FÜR
GENDERFORSCHUNG: MUSIKERINNEN IN DER REGION.
HANDLUNGSRÄUME UND IHRE AKTEURINNEN IN DER STEIERMARK,
28. – 29. 10. 2019.**

U eri globalizacije, sve se više istraživanja usmjerava prema regionalnim, pa čak i lokalnim temama. Na taj se način bolje mogu razumjeti posebnosti koje mogu (ali ne moraju) imati zajedničkosti s političkim okvirom, odnosno nacionalnom državom. Pojam koji se u tom kontekstu već gotovo 20 godina koristi jest »glocalization«, a u ujedinjenoj Europi (mada ona često tako i ne djeluje) sve više uzima maha.

U tom smislu organiziran je i skup u Grazu, koji je izdašno financijski poduprla lokalna, štajerska uprava u okviru svojih međunarodnih odnosa (a predstojnica regionalnog ureda za kulturu i znanost Sandra Holasek uvodno se obratila skupu). Zamišljen kao niz od 17 pozvanih predavanja, gdje je svaki referent imao na raspolaganju 45 minuta, zapravo je bio i dio nastavnog (doktorskog) kurikula s izdašnom diskusijom. Sudionici svih dobnih skupina – od doktoranada do emeritiranih profesora – predstavili su razne aspekte svojih istraživanja tako da je »žensko pitanje« bilo promatrano i u povijesnoj perspektivi od kasnoga srednjeg vijeka do suvremenih tema, i vrlo široko u prostornom smislu, iako je Štajerska (a posebno Graz) bila u fokusu, bilo da se radilo o domaćim glazbenicama ili o migranticama.

Artikulacija skupa slijedila je uobičajeni princip od općeg prema posebnom, a potom i kronološki pristup. Pitanje regije i regionalnog identiteta osvijetlio je geograf Hans-Heinrich Blotvogel iz Beča (*Region und regionale Identität in der Ära der Globalisierung*) upozorivši i na novi pristup geografiji kao višeslojnom sustavu mreža i čvorova. S druge strane, upozorio je i na različite vrste identiteta (u prostornom i društvenom smislu) koje se preklapaju i povezuju u različite mreže. U prezentaciji Karin M. Schmidlechner i Ute Sonnleitner (*Künstlerinnen in der Steiermark*) koja je uvela slušatelje/sudionike u problematiku umjetnica, a posebno glazbenica, u općem pregledu mogućnosti koje su se ženama nudile u drugoj polovici 19. i početkom 20. stoljeća, egzemplarno su izdvojene i predstavljene neke od njih, prvenstveno one koje su se po nečemu isticale (društvena ili religijska pripadnost, dob itd.), kako bi se što šire predstavila slika prisutnosti žena u Štajerskoj. Autorica ovoga prikaza bavila se pjevačicama migranticama porijeklom iz hrvatskih zemalja, prvenstveno iz Banske Hrvatske (Matilda Marlov, Ilma Murska, Matilda Mallinger, Irma Terputec i Milka Ternina), uzrocima i poticajima za njihove migracije te realizaciji i rezultatu njihova boravka u Grazu, kao i recepciji koju su doživjele te važnosti njihova boravka u štajerskoj prijestolnici (*Kroatische Sängerrinnen in Graz im 19. Jh.: Ausgangspunkt oder Endstation?*). Jennifer Ronyak u prezentaciji *Writing Histories of the Regional Amateur: Choral Societies, Historiography, and the Presence of Women* predstavila je svoje proučavanje djelovanja amaterskih zborova u provinciji te ih uspoređuje s bečkim pjevačkim društvima na temelju obljetničarskih publikacija od sredine 19. do sredi-

ne 20. stoljeća. Takvim se izdanjima zborovi pozicioniraju u lokalnom, regionalnom i nacionalnom sustavu vrijednosti. Mnogi od tih zborova započeli su djelovanje samo s muškim članovima, da bi s vremenom uključili i žene kao aktivne članice. Lisa Colton (*Local, Regional, National, and International Music in Late Medieval England: Evidence from East Anglia*) upozorila je na lokalna, regionalna, nacionalna i internacionalna obilježja glazbe u Engleskoj na temelju niza primjera sakralnih izvora koje klasificira upravo po tim parametrima. Istočna Anglia bila je nekad najbogatija engleska pokrajina s bogatom kulturnom produkcijom i brojnim sakralnim institucijama, a muški i ženski samostani u mnogim su se aspektima razlikovali.

Četiri znanstvenice djelatne u Grazu predstavile su problematiku vezanu uz taj grad u 19. i 20. stoljeću: potencijale koje je nudio u odnosu na Beč s kojim je od početka 19. stoljeća intenzivno povezan, a uz mnoge prednosti manjeg središta (Ingeborg Harer: »*Lieber in Graz die Erste, als in Wien die Zweite*«? *Potenziale der Provinzstadt Graz im Biedermeier*). Slijedio je prikaz djelovanja triju predstavnica glazbeničkih krugova: mreže glazbenog salona pijanistice i skladateljice Marie Pachler-Koschak, jedne od središnjih ličnosti u Grazu svoga vremena (Ulrike Fischer: *Netzwerke der Biedermeierzeit. Die Grazer Salonière, Pianistin und Komponistin Marie Pachler [1794 – 1855]*), razgranatog i dinamičnog djelovanja violinistice – putujućeg virtuozu Gabriele Wietrowetz (1866 – 1937), rodom iz Ljubljane, koju su uspoređivali s Josephom Joachimom (Sarah Nabjinsky: *Rolle(n) einer Virtuosa des 19./20. Jahrhunderts: Die Geigerin Gabriele Wietrowetz*) te pijanistice Auguste Streif, koja se usmjerila prema klavirskoj pedagogiji, završila studij u Beču i zaposlila se u Grazu na konzervatoriju, gdje ustraje u profesionalizaciji glazbene poduke, što odudara od uobičajene prakse i percepcije zanimanja u to doba (Christa Brüstle: *Auguste Streif [1912 – 1982] – Pianistin und Klavierpädagogin in Graz*). Prvi je dan skupa završio koncertom s djelima »malih majstora« vezan uz glazbenice – bilo da se radilo o skladateljicama ili muzama kojima su djela bila posvećena.

Drugi dan skupa bio je posvećen pojedinačnim slučajevima glazbenica u kontekstu ciljane problematike: u odnosu na vjersku pripadnost (Claudia Schweitzer: *Auswirkungen der Konfession auf die Musikausübung von Frauen in den Schweizer Regionen des 18. Jahrhunderts*), u odnosu na problem obiteljskog rivaliteta i pozicije u društvu (Karin Fachberger: *Die Grazer Sängerin Anna Hansa*; Bernhard Hubmann: *Josephine Peters und ihr familiäres künstlerisch-wissenschaftliches Umfeld*), u odnosu na problem istraživanja ostavštine i njezine dostupnosti (Klaus Hubmann: *Sophie von Schreiner und ihr Nachlass*), u odnosu na regionalno i međunarodno umrežavanje (Volker Timmermann: *International – Regional. Instrumentalistinnen am Beispiel von der Cellistin Anna Kull*), u odnosu glazbenih umjetnica prema konvencijama svog doba i »prostorima slobode« (Gudrun Rottensteiner: *Handlungs (frei)raum einer Sängerin am Beispiel von Aloysia Hysel*), u odnosu na izabrani zavičaj, tj. postavljanje emocionalne privlačnosti mjesta odrastanja u odnosu na zavičaj i ishodišta (Michaela Krucsay: *Nostalgie oder Entgrenzung? Graz als emotionales Bezugssystem bei Heidi*

Gigler-Dongas) te, napokon, traženje/definiranje mjesta glazbenice-aktivistice u suvremenom društvu (Tatjana Marković: »*Rettet die Wale, und stürzt das System*« (Gustav) – *Kunst als Subversion. Widerstand und Aktivismus*).

Skup je zaokružio okrugli stol na kojem su Barbara Boisits, Volker Timmermann, Silke Wenzel i Harald Haslmayr uz moderiranje Christe Brüstle raspravljali o raznim aspektima, nuspojavama, zabudama i predrasudama u istraživanju »ženskog pitanja« u glazbi. Rezultat je bio izvanredan, uz mnogo korisnih informacija, pitanja za daljnje razmišljanje, ali i prijedloga za posjet maštovito postavljenoj izložbi u Štajerskom povijesnom muzeju: *1900 – 2000. Populäre Musik in der Steiermark*, na kojoj se, zahvaljujući opsežnoj digitaliziranoj građi, moglo uživati u snimkama izvođača i izvođačica prošlog stoljeća i svjedočiti o trendu intenzivnog praćenja glazbenih zbivanja na svjetskoj sceni.

Vjera KATALINIĆ
Zagreb

ZADAR – OKRUGLI STOL FRANZ VON SUPPÈ – BAŠTINA KAO KULTURNI POTENCIJAL, 15. 11. 2019.

Prigodom obilježavanja dvjestote godišnjice rođenja predvodnika bečke operne produkcije, skladatelja i dirigenta Franza von Suppèa (Split, 1819. – Beč, 1895.) Odjel za etnologiju i antropologiju te Odjel za germanistiku Sveučilišta u Zadru dana 15. studenoga 2019. u prostoru Austrijske knjižnice *Dr. Alois Mock* u Zadru upriličili su Okrugli stol pod nazivom *Franz von Suppè – baština kao kulturni potencijal*.

Znan poodavna u globalnim razmjerima, Franz von Suppè dane je svojega djetinjstva, prve glazbene korake te najranije skladateljske impulse imao prilike doživjeti, odnosno ostvariti upravo u Zadru. Zanimljivo je, međutim, primijetiti da se skladatelj i nakon konačna preseljenja u Beč godine 1835. Zadru kao glavnom gradu Dalmacije za austro-ugarske vladavine uvijek rado vraćao, pri čemu je redovito nastojao potaknuti mjesna glazbena zbivanja. Osobite simpatije gajio je i prema Zadarskome filharmonijskom društvu (Società filarmonica di Zara), koje je u više navrata obogatio znatnim brojem vlastitih i tuđih partitura. I dok ga je za života zadarska sredina rado dočekivala i srdačno ispraćala, Suppèovo je ime po smrti otišlo u zaborav. Sazivanjem Okrugloga stola (također i planiranim postavljanjem prigodne spomen-ploče) nastojalo se tu činjenicu barem jednim dijelom ispraviti, ali i iznaći odgovore na tri glavna pitanja: U kojoj i kolikoj je mjeri bogata kulturna/umjetnička baština grada Zadra »vidljiva«, dostupna prvenstveno građanima Zadra, a potom i turistima?; Na koji se način ta »vidljivost« može dodatno osnažiti?; Koji bi bili dugoročni planovi, tj. strategije u području educiranja lokal-

noga stanovništva o mjesnoj kulturnoj baštini? Osim toga, susretom stručnjaka s različitim područja nastala je i dobra prigoda za kritičko, interdisciplinarno i osviješteno sagledavanje svekolikih mogućnosti što je podrazumijevaju – kod nas nerijetko i »paušalno« rabljene – sintagme povijesne, kulturne i uopće glazbene baštine, odnosno problemi njihova pravog mjesta, shvaćanja i promidžbe u kontekstu javnog prostora i slike o vlastitim uljudbenim vizurama.

Cilj je ovoga Okruglog stola bio posredstvom kvalitetnih zamisli i primjerne prakse s područja povijesti umjetnosti usmjeriti se na valorizaciju dosadašnjih, ali i prezentiranje suvremeni(ji)h te inovativnih načina prezentacije dotične baštine, ponajprije dakle s ciljem njezine bolje/veće vidljivosti u okvirima mjesnih i državnih struktura i shvaćanja. Kako je u više navrata apostrofirano, »vidljivija« baština – koju tvore spomenici, spomen-ploče, umjetničke instalacije, umjetničke rute popraćene prikladnim/popularno osmišljenim stručnim vodstvima, potom sve češće rabljene 3D-vizualizacije i sl. – blagotvorno bi utjecala na znanja i stavove u prvomu redu mjesne zajednice o vlastitom kulturnom naslijeđu, identitetu i potencijalima, a potom i (adekvatnijemu) odazivu struktura što ju hijerarhijski natkriljuju. Osim toga, dotičnim inicijativama oplemenili bi se i proširili i modeli aktualne turističke ponude, ali nesumnjivo i dali konkretniji odgovori na potražnju za kulturnim sadržajima koja, shodno uviđajima struke, trajno postoji.

Zastupljena su bila tri glavna tematska kruga. U sklopu prvoga, muzikološki intonirana dijela, posvećenog novim saznanjima o Suppèovu životu i djelu, izlagali su dr. sc. Andreas Weigel (Muzej Franza von Suppèa – Stars in Gars, Austrija), prof. dr. sc. Vjera Katalinić (Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU) te dr. sc. Katica Burić Čenan (Sveučilište u Zadru, Odjel za etnologiju i antropologiju). Sljedeća, glazbenoarhivistička podcjelina, usredotočena je bila na glazbenu baštinu i kanone njezine vidljivosti u suvremenomu društvu, o čemu su govorili dr. sc. Ante Gverić (ravnatelj Državnog arhiva u Zadru), dr. sc. Nada Bezić (Hrvatski glazbeni zavod, Zagreb), mag. mus. Maja Milošević Carić (Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, Odjel za glazbu) i prof. dr. sc. Ivana Tomić Ferić (Umjetnička akademija Sveučilišta u Splitu, Odjel za glazbu). U posljednjemu, povijesno-umjetničkom tematskom krugu, načinjen je osvrt na kulturno-umjetničku baštinu i iza zove njezine adekvatn(ij)e prezentacije, gdje su nastupili Miljenko Domijan, prof. (Grad Zadar, Konzervatorski ured Zadar, Ministarstvo kulture RH), prof. dr. sc. Pavuša Vežić (Sveučilište u Zadru, Odjel za povijest umjetnosti, red. prof. u miru), mr. sc. Domagoj Marić (Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH) i dr. sc. Vinko Bakija (Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti). Moderatorice Okrugloga stola bile su izv. prof. dr. sc. Anita Pavić Pintarić (Odjel za germanistiku), dr. sc. Katica Burić Čenan (Odjel za etnologiju i antropologiju) i doc. dr. sc. Antonija Mlikota (Odjel za povijest umjetnosti) sa Sveučilišta u Zadru.

Iz muzikološkoga tematskog korpusa valjalo bi izdvojiti sljedeća izlaganja: Vjera Katalinić okupljenima je predstavila temu naziva *Ususret osnivanju zagrebač-*

ke nacionalne opere (1870.): *Izvedbe Suppèovih opereta i njihova recepcija*, dok je Nada Bezić iznijela temu *Otkrivanje baštine u hodu – iskustvo glazbenih šetnji Zagrebom*. Katica Burić Čenan govorila je na temu *Franz von Suppè i Zadar*, a Maja Milošević Carić na onu naziva *Glazbeno-arhivska istraživanja na otoku Hvaru: ishodišta, metode, rezultati, perspektive*. Ivana Tomić Ferić prezentirala je novu seriju notnih izdanja *Musica nova ex antiqua* – pokrenutu u okviru muzikološkoga HRZZ-ova projekta pod nazivom *Glazbeni izvori Dalmacije (GIDAL)* – točnije dvije publikacije, *Ašikovanje*, ciklus za glas i klavir hvarskoga skladatelja Ambre (Ambroza) Novaka (Hvar, 1899. – Split, 1947.) te *Barcarolu* i *Sonatu za violinu i klavir u F-duru*, op. 24 (objedinjene istim izdanjem), zadarskoga violinskog virtuozu i skladatelja Nikole Strmića (Zadar, 1839. – Zadar, 1896.) – dok je Domagoj Marić izložio temu *Od teorije do prakse: zajednička baština kao temelj međunarodne kulturne suradnje*. Također, Andreas Weigl predstavio je svoju knjigu *Franz von Suppè (1819 – 1895). Mensch. Mythos. Musiker. Ehrenbürger von Gars* (Gars am Kamp: Zeitbrücke-Museum Gars, 2019.), monografiju što je inače pratila jubilarnu izložbu o F. von Suppèu, u organizaciji Muzeja u Garsu (7. lipnja – 6. listopada 2019.), a koja temeljem autorovih arhivskih istraživanjima ispravlja i nadopunjuje određene manjkave podatke ili netočnosti o skladateljevju podrijetlu, životu i djelovanju.

Mirko JANKOV
Split

**BUKUREŠT – NATIONAL UNIVERSITY OF MUSIC BUCHAREST,
INTERNATIONAL CONFERENCE *ELITES AND THEIR MUSICS: MUSIC
AND MUSIC-MAKING IN THE 19TH-CENTURY SOUTH-EASTERN EUROPE
SALONS*, 21. – 23. 11. 2019.**

U okviru sve aktualnijih tema umrežavanja kroz glazbu i umrežavanja glazbom, istraživanje glazbenih salona i mjesto salonske glazbe i glazbenika u kontekstu kulturne povijesti počinje privlačiti sve više pažnje. Francuski su saloni 19. stoljeća u tom pogledu zauzimali posebno mjesto, no i u manje bogatim i reprezentativnim sredinama ovaj se oblik druženja uz glazbu razgranao i ubrzo počeo zauzimati sve važnije mjesto društvenog i glazbenog kontakta.

Međunarodni skup u Bukureštu okupio je niz pozvanih predavača koji su svoja izlaganja iznijeli u prostorijama Nacionalnog sveučilišta za glazbu i Novoga europskog koledža, zaključujući tako istraživanje pod naslovom *Glazba elita. Istok i zapad u glazbi kneževskih i vojnih salona u rumunjskim kneževinama 19. stoljeća*. U tri dana / šest sesija 19 muzikologa i ostalih istraživača iz Rumunjske, Turske, Grčke, Velike Britanije, Srbije i Hrvatske iznijelo je raznovrsne referate s mnogo konkretnih notnih i glazbenih primjera i srodnih ilustracija.

Plenarno predavanje održao je Philip V. Bohlman koji je u okviru ovoga simpozija, na posebnoj svečanosti, primio počasni doktorat Nacionalnog sveučilišta za glazbu. Njegovo predavanje (*»Balkan Borderlands«* and *»Transylvanian Transit«*: *Cabaretlike Topographies of East European Modernity*) temeljilo se na dijelu njegove aktivnosti vezane uz njegov ansambl/*cabaret* The New Budapest Orpheum Society u kojem djeluje kao umjetnički ravnatelj i etnomuzikolog. U predavanju je spojio geografiju, povijest i karakteristične kabaretske glazbene brojeve u kojima izvedba postaje ogledalom povijesne zbilje.

Nadovezujući se na predavanje, ovako široko postavljeno u prostoru i vremenu, i referati pojedinaca bili su raznoliki. Obuhvaćali su sljedeće tematske krugove:

- opću glazbenopovijesnu situaciju u 19. stoljeću i početke stvaranja glazbenih institucija (Valentina Sandu-Dediu: *Romanian Composition in the Nineteenth Century: Some Examples*; Antígona Rădulescu: *Beginnings of Institutional Musical Life in the Nineteenth-Century Romanian Principalities. Steps Towards a Much-Desired Modernisation*; Erich Türk: *Cluj's Music Culture Emerging during the First Half of the Nineteenth Century*; Costin Moisil: *Orthodox Church Music and Europe in Nineteenth-Century Wallachia and Moldavia*);
- društveni i politički aspekt glazbenih salona (Vjera Katalinić: *Ideology and/in Music: Music in Zagreb Salons and Gatherings in the First Half of the Nineteenth Century*);
- salonsku glazbu u pojedinim područjima (Stanislav Tuksar: *»The Darker Side of the Moon«*? *Zagreb Salon Music in the Second Half of the Nineteenth Century*; Avra Xepapadakou: *Salon Music in Nineteenth-Century Greece*; Laura Vasiliu – Dalia Rusu-Persic: *Salon Music in the Nineteenth-Century Iași*, Derek B. Scott: *Salon Music in Nineteenth-Century London and Bucharest*);
- glazbu vezanu uz pojedine staleže/klase ili plemićke obitelji (Marijana Kokanović Marković: *Forms of Sociability and Entertainment in the Principality of Serbia: Princess Anka Obrenović's Salons*; John Plemmenos: *Flattering Chords for »Faltering Lords«: Music Associated with the Phanariot/Romanian Nobility in the Danubian Principalities [1800 – 1820]*; Emese Sófalvi: *Salon, Stage or Society? The Place of Music under Count Georg Bánffy's Reign*; Feza Tansuğ: *Ottoman Elites and Their Music in Istanbul*);
- zbirke salonske glazbe (Haiganuş Preda-Schimek: *Salon Music Albums and the Changing Taste of the Elites in the Nineteenth-Century*; Speranța Rădulescu: *Musical MS no. 2575 from the Library of the Romanian Academy in Bucharest*; Bennett Zon: *Teaching Children Interdisciplinarity: Ekphrasis and The Child's Pianoforte Book [1888]*; Nicolae Gheorghiuță: *Salon Music in the First Decades of the Nineteenth Century Moldavia. Case Study: Musical MS no. 2663 [dated 1824] from the Library of the Romanian Academy in Bucharest*);
- odjeke i recepciju glazbe u tadašnjem tisku (Constantin Ardeleanu: *A British Journalist on Modern Romanian »Music and Manners«*; Florinela Popa: *The Framing of Romanian Cultured Music in the Late Nineteenth-Century Local Press*).

Nakon svakog referata redovito je slijedila vrlo zanimljiva i živa rasprava iz koje je bilo vidljivo da se neki referenti već dugi niz godina specijalistički bave temom salonske glazbe, a neki su tek počeli s istraživanjima na tom području. Nadalje, očitovao se i raznovrstan tip izvora na koji su se istraživači referirali, a obuhvaćao je one javne poput novinskih napisa, tiskom objavljenih i rukopisnih notnih svezaka, privatnu dokumentaciju te subjektivne izvore poput pisama, dnevnika i memoara. U slučaju salonske glazbe u Zagrebu, upravo takvi posljednji izvori nedostaju, ili nisu još pronađeni i proučeni.

Izvanredan komplementarni doživljaj ovom poticajnom skupu predstavljao je koncert pod naslovom *Salon Musics of the Romanian Principalities in the Nineteenth Century* na kojem su profesori i studenti izveli salonska djela lokalnih skladatelja, među kojima je bilo i mnogih migranata, koji su također sudjelovali u stvaranju rumunjske glazbe 19. stoljeća. Neka od izvedenih klavirskih djela temeljena su na tradicijskim melodijama, ili su pak komponirana u duhu narodnog izričaja moldavske, vlaške, ali i turske i grčke provenijencije (Georg Ruzitska, Philipp Caudella, János Lavotta, Jean Zapf, J. A. Wachmann, François Rouschitzki, Anton Pann). Na koncertu su interpretirana naizmjenice s izvornim tradicijskim skladbama, karakterističnima za ovu multinacionalnu sredinu, izvedena su na raznim kombinacijama tradicijskih glazbala, od kojih su mnoga korištena i u umjetničkoj glazbi.

Vjera KATALINIĆ
Zagreb

ZAGREB – OKRUGLI STOL PREDMETNO OZNAČIVANJE IZ PODRUČJA GLAZBE, 22. 11. 2019.

Dana 22. studenoga 2019. u prostorima Muzičke akademije u Zagrebu održao se Okrugli stol naslova *Predmetno označivanje iz područja glazbe*. Organizirala ga je skupina knjižničara okupljenih u strukovnim udrugama Hrvatska udruga muzičkih knjižnica, arhiva i dokumentacijskih centara (HUMKAD), Hrvatsko knjižničarsko društvo (Komisija za glazbene knjižnice i zbirke i Komisija za klasifikaciju i predmetno označivanje Hrvatskog knjižničarskog društva) te djelatnice knjižnica Instituta za etnologiju i folkloristiku i Muzičke akademije u Zagrebu.

Tema skupa proizašla je iz problematike koja se, rastom fondova i broja mrežno-dostupnih informacija te navikama korisnika odgojenih u komociji pretraživanja interneta, iskazala u neujednačenosti prakse predmetnog označivanja u računalnim katalozima glazbenih knjižnica i zbirki. Između ostalog, uzrok je tome i nepostojanje utvrđene hrvatske glazbene terminologije.

Organizacijski odbor predvidio je da u temu uvedu tri pozvana izlaganja: *Vrela u »Rječniku knjižničarskog nazivlja«* umirovljene profesorice na Odsjeku za in-

formacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu dr. sc. Aleksandre Horvat; *Predmetno označivanje u knjižničnim katalozima i terminološka načela: morfološka i ontološka razmimoilaženja* dr. sc. Sanje Kiš Žuvela, docentice na Odsjeku za muzikologiju Muzičke akademije u Zagrebu koja aktivno sudjeluje u istraživanju i standardizaciji hrvatskoga glazbenog nazivlja u okviru projekata *Connmusterm* i *Struna*; treće se izlaganje, *Predmetno označivanja i pretraživanje glazbe i glazbenih sadržaja*, dr. sc. Drahomire Cupar, docentice na Odjelu za informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, zbog indisponiranosti autorice nije održalo.

Četrdesetak je zainteresiranih informacijskih stručnjaka i studenata muzikologije izlaganjem dr. sc. A. Horvat upoznalo detalje *Rječnika knjižničarskog nazivlja* koji se izrađuje u okviru projekta *Struna* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Uvršteni glazbeni nazivi odnose se uglavnom na pojedine vrste glazbenih djela u knjižničnom fondu, na stvaratelje glazbenih djela, na glazbenu knjižnicu i glazbenu zbirku, organizaciju za kolektivno ostvarivanje prava te kodove za označivanje glazbenih djela.

U istom projektu *Struna*, s iskustvom rada na glazbenoterminološkom projektu *Connmusterm*, sudjeluje dr. sc. Sanja Kiš Žuvela. Kao muzikologinja, ona je svakodnevno u potrazi za informacijama u katalozima knjižnica i baza podataka. U svom je izlaganju upozorila na problematiku neujednačenosti sadržajne obrade na temu glazbe u hrvatskim knjižnicama, primjerima ukazujući na razlike koje se vide u pojmovima vezanim uz klasifikacijske oznake i predmetnice, što svakako zbunjuje korisnike i otežava im pronalaženje potrebne literature.

Dokaz toj tvrdnji u nastavku skupa pružila su izlaganja iz prakse djelatnika četiriju hrvatskih ustanova koje izrađuju kataloge i bibliografije s područja glazbe: Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Knjižnica grada Zagreba, Odsjeka za povijest hrvatske glazbe HAZU u ulozu centra hrvatskog ogranka Répertoire International des Sources Musicales (RISM) te Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža.

Prikaz predmetnoga označivanja u praksi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, koji su predstavile voditeljica glazbene zbirke dr. sc. Tatjana Mihalić i Andrea Gornik, predmetna stručnjakinja na Odjelu obrada, već je zajedničkim autorstvom ukazao na tijesnu suradnju službi u knjižnici koja strogo dijeli kompetencije prema područjima stručne djelatnosti: odjela koji usustavljuje i kontrolira saržajnu obradu i glazbene zbirke koja stvara zapise u katalogu. Knjižnica je doneavno izrađivala slobodno oblikovane predmetnice, koje su po definiciji privremeno i nekontrolirano rješenje, te se od njih odustalo. Radi na prijevodu, prilagodbi i implementaciji pravilnika i tezaurusa LOC na kompletan fond knjižnice, kompletnu dokumentaciju i normativnu bazu slobodno nudeći na portalu Predmetni sustav Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.² Strukturiranje predmetnih oznaka s područja glazbe još nije u funkciji jer je prijevod tezaurusa otežan nepo-

² <<http://ps.nsk.hr/>> (16. 4. 2020.)

stojanjem utvrđene hrvatske glazbene terminologije, kao i zbog specifične problematike uspostave hijerarhijskih odnosa među pojmovima.

Predmetni sustav Knjižnica grada Zagreba predstavili su predmetni stručnjak Marin Juraga i djelatnik Glazbene zbirke zagrebačke Gradske knjižnice Igor Mladinić. Iako se sadržajna obrada na razini sustava zagrebačkih narodnih knjižnica radi od 1980-tih godina, kada je sastavljen i prvi interni *Pravilnik za predmetni katalog*, predmetnice za knjige i članke o glazbi izrađuju se tek posljednjih nekoliko godina, u suradnji autora izlaganja. Poseban naglasak u prezentaciji stavljen je na sličnosti i razlike predmetnog u odnosu na klasifikacijski sustav, koji uz određene termine u hijerarhijskom odnosu veže brojčane simbole.

Problematiku predmetnog označavanja u bibliografskoj bazi rukopisnih i tiskanih glazbenih izvora Répertoire International des Sources Musicales nizom je primjera predstavila suradnica na tom projektu Međunarodnog muzikološkog društva (IMS) i Međunarodne udruge glazbenih knjižnica, arhiva i dokumentacijskih centara (IAML) muzikologinja i knjižničarka dr. sc. Lucija Konfic.

Problematiku predmetnog nizanja u leksikografiji prikazala je muzikologinja i leksikografkinja Marijana Pintar. Na temelju neprocjenjivo vrijednih kartičnih kataloga ustanove, od kojih se samo abecedni (pre)polagano digitalizira i stavlja u otvoreni mrežni pristup, dok je predmetni dostupan tek osobnim pretraživanjem u prostoru u Frankopanskoj ulici, dalekih su osamdesetih godina prošloga stoljeća oblikovana dva sveska bibliografskog popisa članaka o glazbi. Autorica je prikazala historijat nastanka i princip predmetnog nizanja, koji je identičan onome koji se primjenjivao za Hrvatsku tekuću bibliografiju članaka koja se paralelno izrađivala u NSK-u.

Stanje sadržajne obrade u katalogu knjižnice domaćina – Muzičke akademije u Zagrebu, predstavila je njezina djelatnica Aleksandra Mežnarić Karafin. Fond knjižnice od 1993. narastao je gotovo dvostruko. Umjesto jedinstvenog klasifikacijskog sustava koji je razradio prof. Josip Andreis, prilikom ponovne obrade cjelokupnog fonda u računalnom formatu poštivali su se suvremeni standardi, prihvaćeni u hrvatskoj knjižničarskoj zajednici. Zbirka nota i zvučnih snimaka klasificirana je brojčanim oznakama Univerzalne decimalne klasifikacije. Uz jedinstveni stvarni naslov, koji je koristan posebno pri pretraživanju generičkih naslova skladbi publiciranih na različitim jezicima, pokazale su se efikasnim. Knjigama se pridaju predmetnice koje su normirane na razini fonda, ali su oblikovane bez utvrđenih pravila. U situaciji kada je trebalo što brže i uz rad s korisnicima obraditi veliki broj naslova, kada hrvatski tezaurus za glazbu ne postoji, a djelatnice su se često izmjenjivale, problematici se nije mogla posvetiti veća pažnja. Dodatnu zbrku uvelo je odvajanje baza ZAKI od konsolidirane baze narodnih knjižnica te udruživanje u sustav ostalih korisnika nazvan ZAKI2, u kojem ne postoji zajednički sustav predmetne obrade.

Sadržajna obrada u hrvatskim knjižnicama počela je kasno. Osnovni su razlozi za to prije svega različite materijalne pojavnosti glazbe, koje zahtijevaju različiti

pristup opisu – od rukopisnih i tiskanih nota, do zvučne i AV-građe na različitim medijima. Posebno je područje tema o glazbi u knjigama i periodici, gdje se o njoj piše s različitih aspekata. Sadržajni opis posebno otežava nepostojanje utvrđene glazbene terminologije u jeziku koji se mijenja u skladu s političkim promjenama.

Količina glazbene građe u hrvatskim knjižnicama nije velika u usporedbi s bogatijim središtima s kojima tek u posljednje vrijeme pokušava uloviti korak, nije velik ni broj njezinih korisnika. U potrazi za nekom publikacijom ili literaturom na određenu temu korisnici često pretražuju sve dostupne kataloge. Za svaki od njih, međutim, moraju naučiti prepoznati obrasce oblikovanja predmetnih oznaka – jer svaka ih knjižnica radi na svoj način.

Dva najveća knjižnična konzorcija – visokoškolski, predvođen NSK-om u Zagrebu i konzorcij narodnih knjižnica predvođen KGZ-om, razradila su vlastite pravilnike s donekle različitom sintaksom razvijajući i vlastite normativne baze predmetnica. Pritom NSK, koji je kupnjom američkog softvera za bazu podataka preuzeo i američke standarde za opis građe, preuzima i prilagođava pravilnik Kongresne knjižnice i prevodi tezaurus, dok se KGZ drži rezultata višedesetljetne prakse.

U raspravi po završetku izlaganja u okviru Okruglog stola prisutni su djelatnici glazbenih zbirki iskazali želju za suradnjom u otklanjanju manjkavosti i razvoju sustava predmetnica za glazbu. Manje zbirke sklone su prikloniti se uređenim sustavima većih, čime bi se praksa donekle ujednačila. Glazbene zbirke unutar sustava tek su njihov manji dio te su se obvezne držati internim stručnim službama utvrđene prakse. Problematika sintakse oblikovanja predmetnica, uređena pravilnicima, u uvjetima oblikovanja baza podataka s indeksnim pretraživanjem ne mora predstavljati veći problem korisnicima. Problem glazbene terminologije koja se koristi mogao bi se ujednačiti suradnjom djelatnika zbirki, posebno u procesu prijevoda tezaurusa LOC i oblikovanja normative koji je u tijeku u NSK-u.

Organizatori su planirali nastavak skupa za kraj 2021. planirajući pozvati na izlaganje i kolege iz susjednih država (Slovenije, Srbije), koji su desetljećima razvijali nacionalne knjižnične sustave temeljene na zajedničkom softveru na državnim razinama.

Željka RADOVINIĆ
Zagreb

LISABON – DESIR WINTER SCHOOL *SHAPING NEW APPROACHES TO DATA MANAGEMENT IN ARTS AND HUMANITIES*, 10. – 13. 12. 2019.

Zimska škola DESIR Winter School *Shaping New Approaches to Data Management in Arts and Humanities* održana je od 10. do 13. 12. 2019. Škola je organizirana unutar projekta *DESIR* (koji je pokrenut unutar organizacije DARIAH – europskog konzorcija istraživačkih infrastruktura za umjetnost i humanistiku) financiranog u sklopu *Obzora 2020* te u suradnji sa Sveučilištem NOVA FSCH. Cilj škole bio je privući doktorande te istraživače iz polja umjetnosti i humanistike koje zanima problematika otvorenog pristupa znanstvenim informacijama.

Dvadesetak mlađih i starijih istraživača upoznato je s principima i praksama odgovornog istraživanja i otvorene znanosti, principima pokreta koji će znanstvena istraživanja i njihovo širenje učiniti dostupnim svim društvenim razinama koje zanima, bez obzira na to pripadaju li korisnici laicima ili istraživačima. Otvorena znanost otvara put za unaprijeđeno povezivanje interdisciplinarnih istraživanja, što je ključno za rješavanje složenih istraživačkih pitanja i društvenih izazova. Unatoč ogromnom potencijalu koje otvorena znanost nudi u jačanju konkurentnosti cjelokupnog europskog znanstveno-istraživačkog sustava, otvaranje znanosti nosi i brojne izazove kao što su zakonska ograničenja, pitanja zaštite osobnih podataka, autorskih i srodnih prava i licencija, sustava napredovanja i osiguravanja kvalitete netradicionalnih načina znanstvene komunikacije. Na predavanjima se diskutiralo o dotičnim problemima, s etičkog i pravnog aspekta, kao i o problemima planiranja i upravljanja podacima, što se u znanstvenim projektima često zanemaruje. Također, polaznici su se upoznali s mnogim mogućnostima javno dostupnih repozitorija i pohrane podataka, kao i prednostima objavljivanja u časopisima s otvorenim pristupom, pisanja i suradnje putem blogova ili mogućnostima održavanja mrežnih stranica projekata koje vode. Predstavljeno je mnogo korisnih informacija o širokim mogućnostima pohrane podataka, s obzirom na to da je nemogućnost čuvanja i dostupnosti sakupljenih podataka čest problem istraživača, posebice nakon isteka znanstvenih projekata i prestanka financiranja. Stoga su polaznici zimske škole poticani da prepoznaju, stvaraju i dijele sakupljene podatke koji mogu poslužiti za daljnja znanstvena istraživanja, odnosno da se postojeća istraživanja pretvore u buduće nacionalne i internacionalne suradnje između raznovrsnih istraživačkih zajednica unutar humanističke discipline.

Sara RIES
Zagreb

INNSBRUCK – TRANSKRIBUS USER CONFERENCE 2020, 6. – 7. 2. 2020.

U Innsbrucku je na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Innsbrucku od 6. do 7. 2. 2020. održana dvodnevna konferencija za korisnike programa *Transkribus*. Unutar projekta *READ* (Recognition and Enrichment of Archival Documents), koji je financiran iz fondova Europske unije, razvio se program koji je izrađen za optičko prepoznavanje rukopisnih znakova. Program je nastao kako bi se pronašao način za automatsko optičko prepoznavanje znakova povijesnih dokumenata. Softver pokušava automatski prepoznati slova rukopisa na temelju unesenoga skupa podataka koji se koriste za trening te dodatno omogućuju pretraživanje sadržaja digitaliziranih rukopisa. Ono što je bitno istaknuti, program ne radi na principu OCR-a, odnosno optičkog prepoznavanja znakova (koji se obično koristi za tiskovine ili strojopise), nego prepoznaje retke i grupacije slova. Podržava i stare rukopise poput hebrejskoga, ćirilice i arapskoga, tj. svaki jezik i rukopis. Cilj konferencije bio je predstavljanje najnovijih tehničkih dostignuća unutar programa te prezentacija projekata unutar kojih je program uspješno korišten diljem svijeta. Također, između prezentacija održane su četiri radionice (za početnike i napredne korisnike) unutar kojih se učilo koristiti se programom te su se rješavali individualni problemi korisnika. Polaznici su tako mogli naučiti osnove poput pripreme dokumenta s tekстом za analizu koja je predispozicija za uspješnu transliteraciju, kao i naprednijih mogućnosti poput »treniranja« vlastitog modela, odnosno unosa većeg broja već postojećih transliteracija kako bi program naučio automatski prepoznavati određeni rukopis. Osim iznimno korisnih savjeta za pripremu dokumenata i uputa za što bržu i jednostavniju transliteraciju, pokazani primjeri uspješnog korištenja *Transkribusa* djelovali su vrlo motivirajuće za nove korisnike programa.

Sara RIES
Zagreb

ZAGREB – OKRUGLI STOL PROJEKTA CROMUSCODEX70: EUROPSKI KONTEKST I SREDNJOVJEKOVNA GLAZBA U POVIJESNIM HRVATSKIM ZEMLJAMA, 5. 3. 2020.

U četvrtak, 5. ožujka u multimedijalnoj dvorani Knjižnice HAZU održan je okrugli stol projekta *CROMUSCODEX70* pod naslovom *Europski kontekst i srednjovjekovna glazba u povijesnim hrvatskim zemljama*. Voditeljica je projekta prof. dr. Hana Breko Kustura, s Odsjeka za povijest hrvatske glazbe, članica suradnica HAZU. Ovaj je skup osim muzikologa okupio vrhunske znanstvenike s područja digitalne humanistike i umjetne inteligencije, povijesti umjetnosti, liturgike te in-

terpretacije srednjovjekovne glazbe, i to iz SAD-a, Njemačke, Italije, Francuske, Švicarske i Hrvatske.

Nazočnima se pozdravnim govorom u ime Akademije obratila akademkinja Koraljka Kos koja je upozorila na višegodišnju zapostavljenost istraživanja hrvatskih srednjovjekovnih glazbenih i liturgijskih kodeksa. Podsjetila je da je Albe Vidaković znanstvenim radom *I Nuovi confini della scrittura neumatica musicale nell'europa Sud-Est (Nove granice neumatskog glazbenog pisma u jugoistočnoj Europi)* tiskanim u *Studien zur Musikwissenschaft* još 1960. svjetsku javnost upozorio na nepravednu zapostavljenost hrvatskih izvora za glazbu srednjega vijeka. Ta je zanemarenost minorizirana snažnim usponom hrvatske muzikologije sedamdesetih godina 20. stoljeća, a prvi relevantni rezultati predstavljeni su na simpoziju *Srednjovjekovne glazbene kulture na istočnoj i zapadnoj obali Jadrana do početka 15. stoljeća* održanom 1997. u Splitu. Akademkinja Kos sa zadovoljstvom je konstatala da su danas, zahvaljujući dugogodišnjem predanom radu hrvatskih muzikologa medievista, hrvatski izvori za glazbu srednjega vijeka sastavni dio europskih izvora srednjovjekovne glazbe. Naposljetku je zaključila da je suvremeni istraživački pristup oslobođen stereotipa, političkih pritisaka, predrasuda i kompleksa (nacionalne) inferiornosti te da međunarodna umreženost aktualne generacije (hrvatskih) muzikologa medievista omogućuje pozicioniranje hrvatskih izvora za glazbu gregorijanskog pjevanja na mapu relevantnih europskih izvora.

Nakon uvodnog govora nazočne je pozdravila voditeljica i glavna organizatorica okruglog stola, prof. dr. Hana Breko Kustura istaknuvši da je riječ o prvom javnom predstavljanju suradnji i rezultata znanstvenog interdisciplinarnog istraživanja projekta *Hrvatski glazbeni i liturgijski kodeksi srednjega vijeka: Interdisciplinarna obrada* s inozemnim kolegama. Ukazala je na osobitosti ovoga projekta, a to su: međunarodni profil, interdisciplinarnost, objektivnost u pristupu izvorima i suvremenost u načinu njihove obrade.

Okrugli stol bio je podijeljen u tri tematske cjeline, od kojih se prva odnosila na digitalna izdanja srednjovjekovnih jednoglasnih napjeva te na fenomen *cantus fractus*, dok su druga i treća cjelina bile posvećene tradiciji beneventanskog pjevanja i notacije te kontekstualnog prikaza izvora.

Hana Breko Kustura u suautorstvu je s **Marijanom Horvat** prezentacijom pod nazivom *Oris hrvatske srednjovjekovne glazbe u povijesnim hrvatskim zemljama* predstavila »nove« srednjovjekovne latinske rukopise do 11. do 16. stoljeća koji su u najnovijim istraživanjima postali sastavni dio liturgije i glazbe hrvatskih crkvenih lokaliteta: *Benedikcional* biskupa Engilmara iz 1030. iz Poreča i najstariji misni kodeks iz Pule iz 1050., koji su ujedno najstariji relikti glazbe patrijarhije Akvileja, te dva rukopisa biskupije Zagreb. Ovi se rukopisi čuvaju u Zagrebu i Ostrogonu, a u budućnosti će biti uvršteni u digitalnu bazu izvora *Corpus monodicum*, projekta čiji su voditelji prof. dr. Andreas Haug i prof. Frank Puppe.

Plenarni su predavači bili prof. dr. **Thomas Forrest Kelly** sa Sveučilišta Harvard i prof. dr. **Andreas Haug** sa Sveučilišta u Würzburgu (inače konzultant projekta *CROMUSCODEX70*). Važan doprinos dala je i dr. **Giulia Gabrielli** sa Sveučilišta u Bolzanu, čiji je rad o napjevima u stilu *cantus fractus* u Italiji snažna poveznica zapadne i istočne obale Jadrana u razdoblju od 14. do 18. stoljeća, u formama koje su poglavito njegovali franjevci.

Na skupu je premijerno u Hrvatskoj predstavljen projekt *Corpus monodicum* u izlaganju njegova voditelja prof. Andreasa Hauga u suradnji s **Timom Eipertom** sa Sveučilišta Julius-Maximilians u Würzburgu. *Corpus monodicum* projekt je Akademije znanosti u Mainzu, a za cilj ima stvoriti opsežnu digitalnu zbirku jednoglasne nemenzurirane glazbe srednjega vijeka, ponajprije repertoara sekvenci jer upravo ti napjevi otkrivaju lokalnu atribuciju pojedinog kodeksa i čine razlikovni element jednog rukopisa od drugog rukopisa. Softver Monodi plus koji je nastao u suradnji muzikologa i stručnjaka za umjetnu inteligenciju transkribira napjeve izravno iz latinskog srednjovjekovnog rukopisa, a zatim se intervencijom muzikologa taj materijal kolacionira i korigira. Na taj se način program unaprjeđuje i uči osobitostima pojedinog neumatskog notnog pisma. Iako će na raspolaganju biti i tiskano izdanje, izlagači su istaknuli prednosti digitalnog izdanja jer ono pruža veće mogućnosti pretraživanja i usporedbu raznih lokalnih varijanata istog napjeva u europskom kontekstu.

Druga se sjednica bavila historiografskim pitanjem fenomena beneventanskog pjevanja juga Italije i Dalmacije. Thomas Forrest Kelly u nadahnutom plenarnom izlaganju *Pogled odavde* iznio je spoznaje o glazbenoj povijesti južne Italije i Dalmacije s aspekta izvora provenijencijom iz Dalmacije. Prisutnost beneventanskog pisma i notacije dosad su najčešće proučavali znanstvenici koji su dalmatinske izvore smatrali perifernim. No Kelly je, kao i kasnije **Giulio Minniti** (doktorand na Sveučilištu Harvard) ustanovio da je razvoj beneventane u Dalmaciji vremenski podudaran s onim na jugu Italije te da se radi o paralelnoj povijesti glazbe ovih dvaju područja. Istaknuo je, dakle, da se notacija mijenjala kroz vrijeme, a ne regionalno. Minniti je u svojem izlaganju *Homogenost i notacija u beneventanskoj zoni: Nove perspektive s istoka* tvrdnju o homogenosti notacija u beneventanskoj zoni podržao konciznim usporedbama pojedinih detalja glazbene notacije dalmatinskih i talijanskih rukopisa. Konačno, prof. Kelly predstavio je i neke immanentno »dalmatinske ideje«, što je izniman doprinos ovom skupu. S jedne strane to je jedinstvena pojava *Exulteta* u *Trogirskom evanđelistaru*, a što inače nije slučaj u europskim izvorima. S druge strane, usporedbom dalmatinskih neumatskih zapisa s talijanskim izvorima zaključio je da je postojao lokalni stil vokalne ornamentacije i improvizacije. Kelly je naposljetku ukazao na nužnost cjelovitog popisa beneventanskih glazbenih izvora i lokacija, a potom i njihovu digitalnu dostupnost.

Katarina Livljanić sa Sveučilišta Sorbonne u Parizu i profesorica Scholae cantorum Basiliensis predstavila je temu *Suovremena izvedba srednjovjekovnih napjeva iz*

Dalmacije. Demonstrirajući nekoliko snimaka istog napjeva snimljenih u različitim mjestima na otoku Hvaru, ukazala je na posebnosti i varijante načina izvedbe glagoljaških napjeva koji su se prenosili usmenom predajom. Povezala je to s temom raznovrsnosti tradicija liturgijske glazbe prisutnih u dalmatinskim rukopisima. Na brojnim primjerima iz vlastitog dugogodišnjeg iskustva rada s ansambлом Dialogos iznijela je problematiku izvođenja glazbe za koju postoje tek hipotetski odgovori.

Treća sjednica ovog okruglog stola bila je posvećena temi *Beneventanski i njemački utjecaji na liturgijsku tradiciju u Dalmaciji: Liturgija i povijest umjetnosti*. U tom posljednjem dijelu ovoga skupa do izražaja je došla interdisciplinarnost projekta CROMUSCODEX70. **Rozana Vojvoda** iz Umjetničke galerije Dubrovnik u izlaganju *Iluminirani beneventanski rukopisi iz Dalmacije iz 13. stoljeća: Tradicija i inovacija* obuhvatila je različita područja utjecaja te istražila tradicionalne (konzervativne) i inovativne osobitosti iluminacija u 13. stoljeću. Autorica je svoje izlaganje temeljila na trima kodeksima iz Trogira i fragmentima s otoka Raba i ocrtała mogući kontekst kojemu su pripadali sačuvani dalmatinski rukopisi pisani beneventanskim pismom. Fra **Domagoj Volarević** s Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu s izlaganjem »*Sakramentar*« iz *Splita: Novi uvidi* predstavio je liturgijski aspekt toga rukopisa i naglasio nužnost poznavanja liturgije za čitanje srednjovjekovnih rukopisa. Iako je *Sakramentar* iz Splita često bio predmetom istraživanja mnogih znanstvenika, njegove su osobitosti do danas poznate tek djelomično. Volarević je analizom liturgijske i kodikološke strukture rukopisa, liturgijskih utjecaja koji su oblikovali sadržaj te otkrićima njegovih iznimnih posebnosti došao do zaključka o porijeklu ovog rukopisa i mogućem načinu kako je dospio u Split.

Okrugli stol privukao je mnogobrojnu znatiželjnu publiku koja je ispunila multimedijalnu dvoranu. Na skupu se razvila živa rasprava svih sudionika okruglog stola, kao i zainteresiranih pratitelja iz publike. Ovaj Okrugli stol uz prisustvo najvećih svjetskih znanstvenika koji se bave glazbom i latinskim rukopisima srednjega vijeka izniman je događaj za noviju povijest hrvatske muzikologije. Od zadnjeg velikog skupa 1997. godine promijenile su se paradigme i metodologija rada s izvorima. Stoga je ovo bila prilika za raspravu o simultanoj beneventanskoj tradiciji u južnoj Italiji i Dalmaciji, raznim utjecajima, europskom kontekstu hrvatskih izvora te novim digitalnim mogućnostima njihove sinoptičke obrade u izravnoj komparaciji sa srodnim izvorima. Sve to nude i »novi« hrvatski izvori kojima će se popuniti *lacuna* na europskoj mapi srednjovjekovnih izvora, a hrvatski crkveni lokaliteti uklopiti u kontekst europske povijesti glazbe od 11. do 16. stoljeća. Dugogodišnji kontinuirani rad hrvatskih muzikologa umreženih sa svjetskim stručnjacima rezultirali su stručno profiliranim skupom na kojem su do izražaja došli suvremeni interdisciplinarni pristupi istraživanju. Njegova je važnost dvostruka: u nacionalnom kontekstu jer je domaćoj javnosti predstavila

važne svjetske autoritete, a u međunarodnom kontekstu stoga što je prenijeta poruka o važnosti hrvatskih glazbenih izvora u europskom okruženju. Na primjeru talijanskih i dalmatinskih liturgijskih rukopisa nastojalo se ukazati na »istost« jednog fenomena koji se događa na dvama jadranskim obalama sinkrono i sa svom raznolikošću povijesnih i glazbenih slojeva.

Hrvatska se strana Jadrana u tom smislu pokazala kao ravnopravan sudionik koji čuva dragocjene izvore koji tumače zaboravljene tradicije ne samo Dalmacije, već i susjedne Italije. Konačni će rezultati projekta *CROMUSCODEX70* biti predstavljeni u završnoj godini istraživanja, 2021., gdje zasigurno možemo očekivati nove i jednako zanimljive interdisciplinarne medievističke spoznaje.

Daniela PERKOVIĆ
Rijeka